

<https://doi.org/10.61308/XBIS3966>

Съвременно състояние и динамика на породата Брезнишка овца в България

Таня Иванова

Селскостопанска Академия, София, България, Институт по животновъдни науки–Костинброд, сп. „Почивка“, 2232, Костинброд

Кореспондиращ автор: t_st_ivanova@abv.bg

Резюме: Целта е да се установи съвременното състояние и динамика на породата Брезнишка овца в България. Използвана е информация от племенните книги, родословните свидетелства, първичната развъдна документация на контролираната част на популацията и отчетите на „Асоциацията за развъждане на Брезнишката овца“ за периода 2015-2023 г. Направен е анализ на географското разпространение, динамиката на броя на контролираните животни за 9 годишен период, възможностите за възпроизводство, размера и възрастовата структура на стадата. Сдружението „Асоциацията за развъждане на Брезнишката овца“ извършва селекция и контрол, като единствена Развъдна организация работеща с породата Брезнишка овца към този момент, която наброява 4136 овце. Този факт е предпоставка за организирането на ефективна развъдноподобрителна работа. Най-голям е дялът на фермите с размер на стадата между 100 и 150 броя животни. Контролираните овце се отглеждат в 16 ферми в 4 области на страната, средно 259 овце във ферма. Броят на младите разплодни животни е нисък и осигурява възпроизводство на овцете майки 16,2%, а на кочовете – 15,7%. Този нисък процент на възпроизводство, предполага сравнително нисък селекционен диференциал по основните продуктивни признаци, респ. по-малък ефекта от селекцията. Затова е препоръчително за разплод да се оставят по-голям брой млади животни, което да даде възможност за по-прецизен отбор.

Ключови думи: порода Брезнишка овца; развъждане; състояние на породата

Current Status and Dynamics of the Breznik Sheep Breed in Bulgaria

Tanya Ivanova

Agriculture Academy, Sofia, Bulgaria, Institute of Animal Sciences – Kostinbrod, station “Pochivka”, 2232, Kostinbrod, Bulgaria

Corresponding author: t_st_ivanova@abv.bg

Citation: Ivanova, T. (2024). Current Status and Dynamics of the Breznik Sheep Breed in Bulgaria. *Bulgarian Journal of Animal Husbandry*, 61(2), 8-14 (Bg).

Abstract: The aim is to establish the current state and dynamics of the Breznik sheep breed in Bulgaria. Information from studbooks, pedigree certificates, primary breeding documentation of the controlled part of the population and the reports of the „Association for Breeding of the Breznik Sheep“ for the period 2015-2023 were used. An analysis was made of the geographical distribution, the dynamics of the number of controlled animals for 9 year period, the possibilities for reproduction, the size and age structure of the herds. The organization „Association for Breeding of the Breznik Sheep“ carries out selection and control, as the only breeding organization working with the Breznik sheep breed at the moment, which numbers 4136 sheep. This fact is a prerequisite for the organization of effective breeding work. The share of farms with flock between 100 and 150 animals is the largest. Controlled sheep are raised on 16 farms in 4 regions of the country, with an average of 259 sheep per farm. The number of young breeding animals is low and provides 16.2% reproduction of ewes and 15.7% of rams. This low percentage of reproduction implies a relatively low selection differential for the

main productive traits, resp. less effect of selection. Therefore, it is advisable to leave a larger number of young animals for breeding, which will enable a more precise selection.

Keywords: Breznik sheep breed; breeding; condition of the breed

ВЪВЕДЕНИЕ

Запазването на генетичното разнообразие при малки популации овце е резултат от подходящото прилагане на методите на селекция и развъждане. Изграждането на адекватна развъдна структура е свързано с установяването нивото на продуктивност, съхраняването на характерните особености на развъжданите животни от породата Брезнишка овца в условията на поддържаща селекция и определянето кои от тях са перспективни за селекцията, както за конкретното стадо, така и за породата.

Овцете от Брезнишката порода са комбиниран тип (за мляко, месо и вълна). Те имат тесен ареал на разпространение. Това до голяма степен обуславя липсата на съвременни изследвания, въпреки съществуващият интерес на фермерите към отглеждането (Stankov, 2015). Ареалът на разпространение на Брезнишката овца е в Централна Западна България. Породата е създадена чрез масова народна селекция с участие на две основни отродия на Цигая и Цакела. Името на породата произлиза от град Брезник, в района на който е създадена. По-конкретни данни за Брезнишката овца има от началото на миналия век (Hlebarov, 1940). Описана е фенотипно и са посочени екстериорни измервания, което предполага, че с породата е водена целенасочена дейност (Stankov, 2015). Днес ареалът на Брезнишката овца е твърде стеснен и тя е със статут на застрашена от изчезване. Разпространена е главно във високите полета на Брезнишко и Трънско, както и в ниско и средно високите планински райони на Радомирско и Пернишко. Обемът на популацията е съсредоточен в района на обл. Перник и обл. София (Yordanov et al., 2023).

Оценката на съвременното състояние на контролираната част от популацията на породата Брезнишка овца, определянето на основните параметри на продуктивността и типичността на животните, са необходими елементи за осъществяване на развъдната дейност в условията на поддържаща селекция и оценяване възможностите за използване на Брезнишката порода овце в българското овцевъдство.

Целта на натоящото проучване е да се установи съвременното състояние и динамика на породата Брезнишка овца в България.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Използвана е информация от племенните книги, родословните свидетелства, първичната развъдна документация на контролираната част на популацията и отчетите на „Асоциацията за развъждане на Брезнишката овца“ за периода 2015-2023 г.

Направен е анализ на географското разпространение, динамиката на броя на контролираните животни за 9 годишен период, възможностите за възпроизводство, размера и възрастовата структура на стадата.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Проучен е броят на овцете, размера на стадата и региона на разпространение на животните под селекционен контрол.

Установено е, че за периода 2015-2023 г. броят на овцете под селекционен контрол постоянно нараства от 1593 до 4136 броя (Таблица 1).

В България през последните години се наблюдава устойчива тенденция за намалява-

Таблица 1. Динамика на контролираната популация за периода - от 2015 до 2023 година**Table 1.** Dynamics of the controlled population for a period - from 2015 to 2023

Години/ Years	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Общ брой/ Total number	1593	1791	2095	2363	2784	2722	2399	3380	4136
Овце майки/ Ewes	1204	1494	1717	1941	2161	2249	1945	2808	3445
Кочове/Rams	28	34	38	65	79	71	63	108	115
Женски шилета/ Hoggets (female)	349	253	299	341	530	386	370	438	558
Мъжки шилета/ Hoggets (male)	12	10	41	16	14	16	21	26	18

не броя на овците. В миналото страната ни е била държава с голям брой овце на глава от населението и на декар площ. Максимална численост на поголовието е отчетена 1984 г. (10 978 289 броя) (FAOSTAT, 2020) като от този момент общият брой ежегодно намалява и през 2021 г. достига 1 199 547. През 2022 г. тенденцията се запазва с намаление от 8.6% (1 096 399 броя овце), по данни на отдел Агростатистика на МЗХГ (Agrostatistics of the Ministry of Agriculture and Food, 2023).

Броят на младите животни за 2023 г. осигурява възпроизводство на овците майки 16.2%, а на кочовете – 15.7% (Таблица 1). Този нисък процент на възпроизводство води до очакване на сравнително нисък селекционен диференциал по основните продуктивни признаци. Затова с цел повишаване на ефекта от селекцията е препоръчително за разплод да се оставят по-голям брой млади животни, което да даде възможност за по-прецизен отбор.

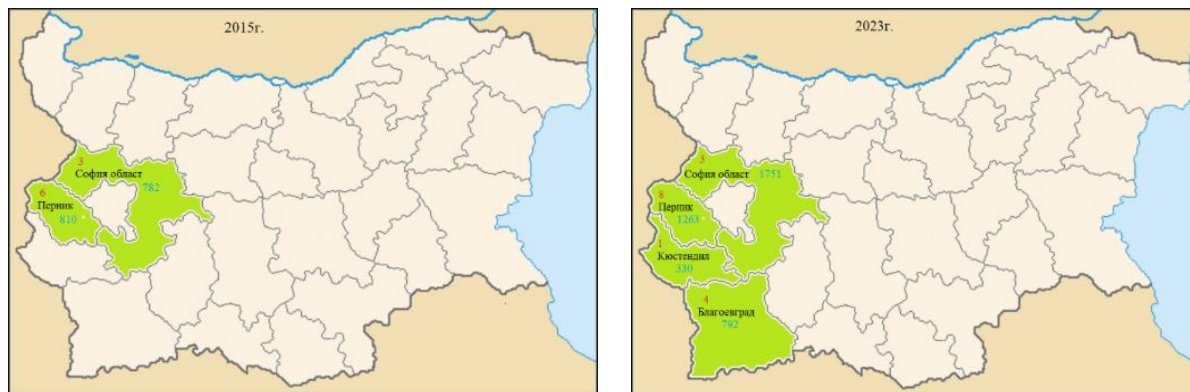
Местната сравнително едра овца в Софийско и Елинпелинско се е наричала софийска местна вакла овца, а в района на Брезник, Перник и Радомирско брезнишка вакла овца, която била средно развита (Hlebarov, 1940).

Тези два типа овце по външни белези са били почти еднакви, но поради различията в природно-стопанските условия на двата района малко са се различавали по телосложение,

живо тегло и продуктивност (Stankov, 2015). Според Savov and Totev (1954) в средата на 20-ти век в района на Софийско и Елинпелинско започва кръстосване с Черноглави плевенски кочове и така е създадена днешната Софийска (Елинпелинска) местна овца, което е довело до окончателното разделяне и обособяването на породата Брезнишка овца.

Ареалът на разпространение на Брезнишката овца в началото (при учредяване на Асоциацията през 2015 г.) е в Централна Западна България – Софийска и Пернишка област (фиг. 1a). Към сегашния момент се наблюдава разширяване на разпространението на породата в още две области – Кюстендилска и Благоевградска (фиг. 1b).

Броят на животните и размера на стадата под селекционен контрол бележи устойчива тенденция за нарастване през изследвания период (2015-2023 г.). При започване на дейността си, развъдната организация работи само с 9 стада. През 2018 година стадата стават 11 на брой, като през 2022 г. достигат 16 броя. Броят на овците от породата Брезнишка овца, контролирани от „Асоциацията за развъждане на Брезнишката овца“, за периода 2015-2023 г. варира в границите от 1592 до 4136. Контролираните овце към сегашния момент (2023 г.) се отглеждат в 16 ферми в 4 области на страната, средно 259 овце във ферма. За сравнение средният размер на стадата за

Фигура 1. Разпределение на породата Брезнишка овца по области

Figure 1. Distribution of the Breznik sheep breed by districts

Забележка: 1a – през 2015 г./ *Note:* in 2015 ; 1b – през 2023 г./ *in 2023*

периода 2015-2022 г. варира между 177 и 211 овце във ферма (Таблица 2).

По данни на отдел Агростатистика на МЗХГ (Agrostatistics of the Ministry of Agriculture and Food, 2023) средният размер на стадата с овце в страната за 2022 г. е 69.4 броя.

Най-голям е делът на фермите с размер на стадата между 100 и 150 броя животни. Като цяло няма съществено изменение на броя на фермите в проучваните параметри за размер на стадата (Таблица 3).

През периода 2015-2016 г. и 2019-2021 г. най-голям дял са стадата с размер 100-150 животни. За годините между 2017-2018 г., преобладаващият размер е в границите 50-300 животни. Последните две години (2022 и 2023 г.) най-голям е броят на стадата с размер в диапазона 100-200 животни. Под 100 животни се отглеждат само в 2 стада (таблица 3).

На Таблица 4 е представена възрастовата структура на породата Брезнишка овца, която е в пряка зависимост от продължителността на използване на овцете (до навършване на 84 месечна възраст, т.е. 7 години).

Броят на овцете по възрасти за проучвания период (2015-2023 г.) варира като следва ясно очертана тенденция за увеличение (с незначително отрицателно калемане през 2021 г.). Но ако разгледаме последната година ще установим, че при животните на възраст от 2

до 5 години е постигнато относително постоянство в броя без големи колебания, което е добра оценка за работата с породата.

Относителния дял на овцете клас Елит за периода 2015-2022 г. варира между 46,99% и 59,88%, като за последната година надвишава 60%, което е атестат за успешна селекционна дейност.

ИЗВОДИ

Сдружението „Асоциацията за развъждане на Брезнишката овца“ извършва селекция и контрол, като единствена Развъдна организация работеща с породата Брезнишка овца към този момент, която наброява 4136 овце. Този факт е предпоставка за организирането на ефективна развъдноподобрителна работа. Най-голям е делът на фермите с размер на стадата между 100 и 150 броя животни. Контролираните овце се отглеждат в 16 ферми в 4 области на страната, средно 259 овце във ферма. Броят на младите разплодни животни е нисък и осигурява възпроизводство на овцете майки 16,2%, а на кочовете – 15,7%. Този нисък процент на възпроизводство, предполага сравнително нисък селекционен диференциал по основните продуктивни признаци, респективно по-малък ефект от селекцията. Затова е препоръчително за разплод да се ос-

Таблица 2. Териториално разпределение на контролираната популация, бр.
Table 2. Territorial distribution of the controlled population, no.

№ Населено място/ Populated place	2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023	
	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals	Стада/ Herd	Разплодни животни/ Breeding animals
с.Лесковец, общ. Перник, обл. Перник/ Pernik region	1	83	1	113	1	142	1	114	1	121	1	128	1	126	2	278	2	308
с.Конска, общ. Брезник, обл.Перник/ Pernik region	1	63	1	70	1	78	1	93	1	103	1	122	1	132	1	154	1	120
с.Непразненци, общ.Брезник, обл.Перник/ Pernik region	1	124	1	144	1	209	1	208	1	318	1	198	1	130	1	102	1	96
с.Долни Романци, общ.Брезник, обл.Перник/ Pernik region	0	0	0	0	0	0	1	72	1	74	1	75	1	73	1	96	1	109
с.Врабча, общ.Трън, обл.Перник/ Pernik region	1	238	1	240	1	258	1	223	1	392	1	320	2	362	1	161	1	119
с.Филиповци, общ. Трън, обл.Перник/ Pernik region	1	175	1	189	1	254	1	251	1	254	1	254	1	165	1	53	1	226
с.Неделково, общ. Трън, обл.Перник/ Pernik region	1	127	1	101	1	126	1	134	1	149	1	106	0	0	0	0	0	0
гр.Трън, общ.Трън, обл.Перник/ Pernik region	0	0	0	0	1	54	1	99	1	119	1	161	0	0	0	0	0	0
с.Парамун, общ. Трън, обл.Перник/ Pernik region	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	284	1	285
с.Пожарево, общ. Божурище, обл.София/ Sofia Region	3	782	3	934	3	986	3	1169	3	1254	3	1358	3	1389	3	1373	3	1751

с.Страдалово, общ. Невестино, обл.Кюстендил/ Кюстендил region	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	219	1	330
с.Черешница, общ. Сандански, обл.Благоевград/ Благоевград region	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	22	1	31	1	89	
с.Железница, общ. Симитли, обл.Благоевград/ Благоевград region	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	131	1	159
гр.Кресна, общ. Кресна, обл.Благоевград/ Благоевград region	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	160	1	123
с.Сливница, общ. Кресна, обл.Благоевград/ Благоевград region	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	338	1	421
Общо/ Total	9	1592	9	1791	10	2107	11	2363	11	2784	11	2722	11	2399	16	3380	16	4136			

Таблица 3. Размер на стадата от породата Брезнишка овца за периода – от 2015 до 2023 година

Table 3. Size of the herds of the Breznik sheep breed for a period - from 2015 to 2023

Година/ Years	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0-50 броя/ animals	0	0	0	0	0	0	1	1	0
51-100 броя/ animals	2	1	2	3	1	1	2	2	2
101-150 броя/ animals	3	3	2	2	4	3	3	3	5
151-200 броя/ animals	1	2	0	0	0	2	1	4	1
201 -250 броя/ animals	1	1	2	3	1	0	0	1	1
251-300 броя/ animals	0	0	2	1	1	2	0	2	1
301-350 броя/animals	1	1	0	0	1	1	1	1	2
351-400 броя/ animals	1	0	1	0	1	0	1	0	1
401-450 броя/ animals	0	1	1	1	1	0	0	0	1
451-500 броя/ animals	0	0	0	0	0	1	0	1	0
Над/ Over 500 броя/ animals	0	0	0	1	1	1	2	1	2
Общо/ Total	9	9	10	11	11	11	11	16	16

Таблица 4. Възрастова структура на породага Брезнишка овца, бр.
Table 4. Age structure of the Breznik sheep breed, no.

Годи-ни/ Years	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023						
Въз-раст, г./ Age, y.	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control	Овце под селекция ионен контрол/Sheep under selection control					
	91	367	279	187	215	407	242	592	351	327	191	727	435	563	342
	195	279	329	384	407	592	242	592	351	327	191	727	435	563	342
	277	192	356	314	392	403	233	403	239	525	307	460	275	574	349
	214	265	191	293	313	361	186	361	214	343	200	630	378	451	274
	107	192	267	143	286	282	170	282	167	237	138	399	239	558	339
	127	106	197	170	135	235	80	235	139	270	158	415	248	357	217
	176	114	103	177	153	100	91	100	59	219	128	123	74	282	171
Общо/ Total	1096	1236	1443	1481	1686	1973	1002	1973	1169	1921	1122	2754	1649	2785	1692

тавят по-голям брой млади животни, което да даде възможност за по-прецизен отбор.

ЛИТЕРАТУРА

Agrostatistics of the Ministry of Agriculture and Food (2023). https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2023/06/08/ra426_livestock_nov_2022.pdf.

FAOSTAT (2020). <http://www.fao.org/faostat/en/#home>.

Hlebarov, G. (1940). Studies on the Bulgarian local sheep and the possibilities for their improvement. *Proceedings of the BAS*, book XXXIII, Sofia (Bg).

Stankov, I. (2015). Breeding program of the Breznik sheep breed 2015-2025 (Bg).

Savov, T. & Totev, St. (1954). Breed distribution of cattle, sheep and pigs in Bulgaria. *BAS*, Sofia (Bg).

Yordanov et al. (2023). Farm animal breeds in R.Bulgaria. Sofia, 100-101 (Bg).

Received: April, 10, 2024; Approved: April, 10, 2024; Published: April, 2024